

Bij de Turkse presidentsverkiezingen in Nederland, wat de eerste keer was dat Turkse burgers in het buitenland mochten stemmen, mocht ik als waarnemer optreden. Van 31 juli 2014 tot en met 3 augustus 2014 mochten precies 238.968 stemgerechtigde Turken die woonachtig zijn in Nederland, hun stemrecht gebruiken om een nieuwe president te kiezen.

Het proces was echt een bureaucratisch geheel waarbij tussen 2 juli 2014 en 9 juli 2014 Turken in het buitenland hun gegevens konden verifiëren via de website van Yüksek Seçim Kurulu (YSK) en indien nodig meteen online wijzigen. De YSK is de Turkse variant van de Kiesraad. Hierna werd op 20 juli 2014 openbaar gemaakt waar en welke stembureau's er allemaal zouden komen. In Nederland werden de twee plekken bekend gemaakt als Ahoy in Rotterdam en

[De Scheg in Deventer](#)

. Er werd gekozen voor deze twee steden omdat de Turkse consulaten ook in die steden zijn. Alhoewel Amsterdam sinds kort ook een Turkse consul heeft, is er nog geen pand gekocht in de hoofdstad waardoor het eigenlijk een passief consulaat is.

Omdat het Turks consulaat in Rotterdam ruim 173.000 Turkse stemgerechtigde registreerde, kreeg Ahoy 63 kiesbureau's binnen het enorme complex van Ahoy. Deventer kreeg met 66.000 stemmers

[24 kiesbureau's](#)

. Na 20 juli 2014, mochten Turken een afspraak inplannen om daadwerkelijk te mogen stemmen. Ze konden kiezen uit vier dagen (31 juli, 1 augustus, 2 augustus en 3 augustus 2014) en uit twee dagdelen; tussen 8:00 en 12:30 of tussen 12:30 en 17:00. Er waren dus acht opties om een stemafspraak in te plannen. Dit inplannen kon eveneens via internet tussen 21 juli 2014 en 25 juli 2014, waarna de bevestiging op

[26 juli 2014 werd gegeven](#)

. Toch deden veel Turken niet aan het inplannen van een afspraak waardoor YSK via hun software SEÇSİS automatisch een afspraak inplande. Dit systeem bleek nogal problematisch met ontzettend veel klachten van Turken dat ze automatisch ingedeeld waren op verschillende dagen. Zo mocht de echtgenoot van een gezin in de ochtend stemmen op 31 juli en de echtgenote pas in de namiddag op 3 augustus. Voor veel gezinnen is een trip naar Deventer of Rotterdam veel moeite (denk aan de reistijd van bijvoorbeeld Utrecht naar Deventer, de reiskosten, het vrij vragen van werk et cetera). Het zorgde ervoor dat veel mensen uiteindelijk afzagen van het stemmen.

Aan de andere kant wisten veel mensen niet dat ze een afspraak hadden moeten maken tussen 21 en 25 juli omdat dit in Turkije niet het geval is. In Turkije krijg je thuis een brief met daarin de dag dat je kan stemmen bij een kiesbureau bij jou in de buurt. Voor het buitenland werd er gekozen voor niet één dag maar voor vier zodat mensen minstens op één dag gelegen waren om te kunnen stemmen. Twee van de vier stembureaus waren zelfs op zaterdag en zondag zodat ook werkende mensen konden langskomen. Toch werd het een fiasco omdat slechts 12.862 van de in totaal 238.968 stemgerechtigden een afspraak

[hadden ingepland](#)

. De rest had of de afspraak niet gemaakt, of wist überhaupt niet dat er een afspraak gemaakt diende te worden. Indien de stemafspraken gemist werd, kon er niet meer gestemd worden. Ook het veranderen van de afspraak

[was niet mogelijk](#)

Deze onwetendheid onder het volk ging tevens gepaard met een grote ongeorganiseerdheid in Nederland. Zo moet er in Turkije bij elk stembureau een staf van enkele personen zijn. Ten eerste is er een hoge functionaris die over het pand gaat ('Bina Sorumlusu') en de eindverantwoordelijkheid heeft over de hele gang van zaken. Hieronder zijn er speciale ambtenaren van de YSK ('Komisyon Üyesi', meervoud 'Komisyon Üyeleri'), die de gang van zaken controleren en bij wie men klachten kan indienen. Deze ambtenaren vormen een kiescommissie en kiezen onderling een commissievoorzitter ('Komisyon Başkanı'). Vervolgens is er een stembureau-voorzitter en vice-voorzitter, beiden zijn lage ambtenaren. Deze twee ambtenaren worden ondersteund door drie stembureauleden die door de drie grootste partijen afgevaardigd worden. In dit geval zou dat dus een afgevaardigde van de regerende AKP en de twee grootste oppositiepartijen CHP en MHP zijn. Volgens de regels moet de afgevaardigde een partijlid zijn, indien die er niet zijn een sympathisant van de partij en anders een willekeurige Turkse burger.

Als laatst zijn er per kiesbureau drie waarnemers ('Müşahit'), dit zijn ook afgevaardigden van de drie partijen maar onafhankelijke mensen kunnen zich ook aanmelden via een partij zolang de partij geen vuil spel vermoedt en genoeg vertrouwen heeft in de onpartijdigheid van de persoon. Nu was het vinden van al deze functionarissen al een probleem in Nederland. Zo had Turkije niet genoeg ambtenaren om de kiesbureau's te voorzien van genoeg mensen waardoor imams van moskeeën (in Turkije zijn religieuze instellingen verbonden aan het Ministerie van Religie, 'Diyamet') werden ingezet als stembureau-voorzitters en vice-voorzitters.

Ook de politieke partijen hadden grote moeite met het vinden van afgevaardigden, met uitzondering van de MHP die in Nederland een sterke en duidelijke structuur en netwerk

Waarnemer bij de Turkse presidentsverkiezingen (2014)

Geschreven door Armand Sag
maandag 04 augustus 2014

---

hebben. De Hollanda Türk Federasyonu is namelijk de onofficiële en informele vereniging van de MHP en heeft genoeg leden om stembureau's te voorzien van functionarissen. Het feit dat de MHP in Nederland geen advertenties zette of online mensen hoefde te werven, zegt eigenlijk al voldoende. Een ander probleem was wel dat afgevaardigden van de MHP, vanwege hun strenge hiërarchische structuur, de regels van de MHP boven de regels van de Kieswet stelden. Zo kregen de MHP-afgevaardigden een lunch aangeboden maar moesten ze daartoe buiten verzamelen. Tegelijk mochten stembureauleden hun plek niet verlaten. Toch werd dit gedaan. Toen ernaar gevraagd werd, kreeg ik het antwoord: "Onze voorzitter weet het beter dan de Kieswet".

De CHP in Nederland is onlangs pas begonnen met het oprichten van [verenigingen in 2013](#)

. Na een kort jaar is CHP er nog niet in geslaagd om vaste voet aan wal te krijgen in Nederland waardoor het zelfs onbereikbaar was voor mensen om zich aan te kunnen melden als stembureau lid. Hierdoor nam niemand de leiding en controle van de CHP in Nederland op zich. Ook een inspanning van het Turks consulaat om de 'Nederlandse Vereniging voor de Gedachtegoed van Atatürk' ('Hollanda Atatürkçü Düşünce Derneği'; HADD) als vervanger te regelen, mocht niet baten. Alhoewel HADD bekend staat om zijn sympathieën voor CHP, zijn er ook HADD-leden die totaal geen affiniteit hebben met de CHP. Maar helaas mocht ook dit niet baten waardoor de CHP van de benodigde stembureauleden en waarnemers voor elk stembureau, er lang niet voldoende had. Ook de AKP had serieuze problemen en was de enige partij die openlijk een bericht op internet zette. Namens de AKP nam de lobby-organisatie van de AKP in Nederland, Union of European Turkish Democrats (UETD), de leiding op zich. Waar de werving en invulling van de MHP achter gesloten deuren gebeurde, de CHP eigenlijk helemaal niks deed, was de manier van werven van de UETD het meest open en dus het meest te volgen. Hierbij bleek er grote ongeorganiseerdheid. Zo kwam er een internetbericht dat mensen zich konden aanmelden bij UETD maar werd er niet gereageerd op e-mailberichten. Zelfs heb ik de proef op de som genomen en maar liefst 25 e-mailberichten gestuurd maar op geen enkele kwam een antwoord. Uiteindelijk heb ik AKP-parlementariër Metin Külünk, tevens in een commissie van de kieswet, via WhatsApp weten te bereiken en moest hij UETD sommeren om contact met mij op te nemen. Helaas is ook dat niet gebeurd. Het geeft de organisatie goed weer; die was simpelweg slecht. Maar dit was niet alleen een probleem van AKP of UETD, ook CHP had er zoals eerder gezegd last van. Of beter gezegd, CHP had er zelfs nog meer last van. Zo had CHP in Nederland slechts vier dagen voor de start van de verkiezing hun eerste informatiebijeenkomst. Ter vergelijking, de AKP (of UETD) had de eerste bijeenkomst tien maanden van te voren.

Dit gezegd te hebben, viel het wel op dat zelfs op de eerste verkiezingsdag mensen van UETD moeilijk of niet te bereiken waren. En dat terwijl ze een ernstig tekort hadden aan stembureauleden en waarnemers. Mede hierdoor hebben nog meer mensen op het laatste moment afgezegd omdat ze op geen enkele manier antwoord kregen op hun vragen. Zo was er een toezegging gedaan voor een hotel zodat mensen buiten Deventer daar vier dagen

Waarnemer bij de Turkse presidentsverkiezingen (2014)

Geschreven door Armand Sag
maandag 04 augustus 2014

---

konden verblijven, daarna is hier nooit meer op teruggekomen. Aan de andere kant gaf AKP/UETD wel reiskosten en loon aan hun afgevaardigden terwijl CHP dit niet deed. MHP trakteerde, zoals eerder gezegd, lunch en alhoewel de AKP dit ook had beloofd, gebeurde dit niet.

Dit alles gebeurde aan de vooravond van de verkiezingen, terwijl de Turkse vice-premier Bülent Arınç één dag eerder de toon zette voor de verkiezingen met zijn uitspraak dat “vrouwen niet moeten lachen op straat”. Nu moet ik wel zeggen dat het bericht ietwat anders naar voren is gekomen in buitenlandse media dan het in

[werkelijkheid was](#)

. Bülent had het over moreel

[verval in Turkije](#)

. Hij vond dat mannen trouw moesten zijn (dus geen womanizers en players moesten zijn) en dat vrouwen weer moesten blozen als ze op straat aangesproken werden. En bij het laatste gaf hij het voorbeeld dat vrouwen niet, zoals momenteel het geval is, op straat moeten gaan schaterlachen.

Nu is Bülent Arınç eerder lid geweest van de Fazilet Partisi, een soort Turkse Christenunie of SGP, dus de uitspraken zijn niet heel erg verrassend. Maar wat wel verrassend is, is dat juist iemand als Bülent Arınç als vice-premier de beste papieren heeft om de huidige premier Erdoğan op te volgen als nieuwe premier. De verwachting is namelijk dat Erdoğan deze verkiezingen president wordt. Het vooruitzicht dat Turkije na Erdoğan een tweede premier zal krijgen die zich bezig houdt met het persoonlijke leven van de burgers, stuitte veel mensen tegen hun borst. En veel Turken hebben uit protest al massaal foto's gedeeld op twitter van lachende Turkse vrouwen en ook de presidentskandidaat van de oppositie (İhsanoğlu) zei dat Turkije juist meer lachende vrouwen nodig had.

Bülent Arınç probeerde daarna nog het één en ander recht te zetten door te zeggen dat hij niet bedoelde dat vrouwen helemaal niet moesten lachen en dat hij wel een idioot moest zijn om dat te stellen. Hij bedoelde, volgens zijn bericht, dat vrouwen niet zonder hun echtgenoot op vakantie moesten en geen seksueel getinte handelingen moesten verrichten zoals voor de grap “(lantaarn-)palen berijden”. Hij zei dat hij niet boos was op vrouwen die dit wel deden, maar wel dat hij “

[diep medelijden met ze](#)

” had.

Het optreden van Arınç aan de vooravond van de presidentsverkiezingen in het buitenland wordt gezien als zijn campagne om de nieuwe premier te worden. Zoals gezegd heeft hij de

Waarnemer bij de Turkse presidentsverkiezingen (2014)

Geschreven door Armand Sag
maandag 04 augustus 2014

---

beste papieren om premier te worden nadat Erdoğan president wordt. Van de Turkse bevolking is ongeveer 50% namelijk helemaal in de ban van de AK-partij (de partij van zowel Bülent Arınç als Recep Tayyip Erdoğan). En dat bleek ook op de eerste dag van de verkiezingen.

Bij aankomst bleek eigenlijk meteen al dat de organisatie niet erg goed was. Zonder dat ook maar iemand mijn identificatie vroeg, kon ik de deur opentrekken en langs de beveiliging lopen. Mensen die buiten in de rij wachtten, keken me aan maar niemand vroeg waarom ik langs de rij direct naar beneden liep. Later werd mij verteld dat mensen er vanuit gingen dat mensen in driedelig pak met stropdas een belangrijke functie hadden en dus lieten voorgaan. Zelf zag ik ook maar weinig mensen die formeel gekleed waren, en de meesten waren inderdaad stembureauvoorzitter of commissielid. Toch was het raar van de beveiliging om mij door te laten, daar zij niet wisten dat ik een waarnemer was. Wellicht was ik geen waarnemer maar een willekeurige burger, dit werd echter op geen enkele manier gecontroleerd door de beveiliging.

Maar ook tijdens de overige vier dagen waren er een heleboel onregelmatigheden te bespeuren. Veel gingen om kleinere details zoals dat de Kieswet stelt dat de stembureau's alleen stembiljetten op tafel mochten hebben. De stembureauleden legden echter hun pakje sigaretten, smartphone, aansteker, kopje thee, hun vanuit huis meegenomen Turkse lekkernijen ('börek' en 'çörek') op de tafel, terwijl dit simpelweg niet mocht. Hierop aangesproken weigerde een vrouwelijke Koran-docente (op dat moment in de hoedanigheid van stembureauvoorzitster) het op te ruimen, ondanks dat de desbetreffende wet werd voorgelezen, met de repliek "Wees niet zo een mierenneuker! Als iedereen volgens de regels werkt, dan krijgen we niks voor elkaar!". Ze gaf me verder ook mee dat als zij "net als ik de regels zou opvolgen, ze slechts 15 van haar 300 studenten mocht laten afstuderen". De logica hierachter ontgaat mij natuurlijk; indien een student geen voldoende haalt, en niet naar de les komt, dan is het simpel: over en uit. Zo iemand toch een diploma geven, haalt slechts het algemene niveau naar beneden.

Zo waren er nog ontzettend veel overtredingen in alle kiesbureau's. Zo was het verlaten van jouw stembureau niet toegestaan maar liepen de leden regelmatig naar de andere stembureau's om een babbeltje te maken. Weer anderen gingen regelmatig naar buiten om te roken, iets te drinken, te bidden, frisse lucht te happen enzovoort. Toch was dit volgens de Kieswet allemaal niet toegestaan, omdat de stembureauleden de wachtende kiezers zo kunnen aanspreken en/of beïnvloeden. Tevens mocht de telefoon niet opgenomen worden tenzij het erg belangrijk was, maar ook dit werd massaal overtreden. Iedereen was bezig met sms'en, bellen en WhatsApp; sommige nodigden zelfs hun vrienden en familie uit om even langs te komen en te babbelen. Dit terwijl mensen in de rij stonden om te mogen stemmen. In plaats van dat de stembureauvoorzitters of -voorzitsters hiertegen protesteerde, deden die het ook. De keren dat de stembureauvoorzitter/-ster zomaar verdween voor een half uur zonder door te geven waar ze was, waren niet te tellen. Dit terwijl de stemmers niet kunnen stemmen zonder de aanwezigheid van de voorzitter/-ster. Het gevolg was een ongelooflijk grote chaos op de

stembureau's.

Vrijwel elk artikel van de Kieswet werd overtreden, denk hierbij aan gesprekken tussen de stembureauleden over welke partij ze steunen terwijl dit niet bekend mag zijn voor de stemmers. Er werd ook openlijk gevraagd op wie men zou stemmen of namens welke partij iemand daar was. Alhoewel elk stembureau drie boeken kregen met alle regels en voorschriften van de Kieswet, en de partijafgevaardigden via de partij ook een boek kregen met dezelfde regels, heb ik vrijwel niemand deze boekjes zien doornemen. Alles werd gevraagd aan het dichtstbijzijnde stembureau. Bij één stembureau besloot ik zelf de regels voor te lezen, maar koos men toch ervoor om te doen wat een ander stembureau deed. Uiteindelijk bleek dit uiteraard fout, maar het is wel typerend voor de ambtenaren daar. Ondanks de aanwezigheid van het boekje, ondanks de duidelijk geschreven regels, kiest men er toch liever voor om niet zelf het één en ander op te zoeken maar prefereert men het blindelings volgen van andere mensen: 'kuddegedrag'.

Naast de eerdergenoemde 12.862 mensen, hebben nog eens 4.433 mensen gestemd waardoor er in totaal 17.295 Turks-Nederlandse stemmen zijn uitgebracht. 13.228 hiervan waren in Rotterdam, terwijl Deventer 4.067 Turken zag stemmen. Hiermee is dus slechts 7% van de Turken in Nederland daadwerkelijk wezen stemmen. Waarnemers noemden de verkiezingen, gezien de uitgaven van Turkije en de inzet van mankracht, een "fiasco". Vooral de uitgaven zijn een doorn in het oog van veel Turken, omdat Nederland Turkije verplicht stelde om een Nederlands gebouw te huren en Nederlandse beveiligingsbedrijven in te huren. Hierdoor mochten de stembureau's niet in Turkse consulaten of moskeeën van de Diyanet plaatsvinden. Ook mochten geen Turkse beveiligingsbedrijven ingehuurd worden. Dit kostte Turkije alleen in Nederland al ruim één miljoen euro. Hiernaast zullen de waarnemers nog uitbetaald moeten worden en de stemmen met speciale vliegtuigen naar Turkije vervoerd moeten worden door speciale delegaties van Turkse Kamerleden.

Maar ondanks deze tegenvallende resultaten en complete anarchie, heb ik niet kunnen constateren dat er daadwerkelijk ook frauduleuze dingen zijn gebeurd die een invloed kunnen hebben op de uitkomst van de verkiezingen. Wel zijn de onregelmatigheden dusdanig dat ze een context schetsen waarin fraude waarschijnlijk is. Maar toch lijkt het te werken voor Turkije, hoe onwaarschijnlijk het ook is. De omstandigheden die het juist moeilijker maken om adequaat te kunnen zijn, zorgen in Turkije juist voor een omgeving waarin alles goed lijkt te gaan.